

Vedlegg 1 – Ulike selskaps- og samarbeidsformer

Innhold

Ulike selskaps- og samarbeidsformer	2
Kommunalt foretak	2
Vertskommunesamarbeid	2
Interkommunalt politisk råd	3
Kommunalt oppgavefellesskap	3
Interkommunalt selskap	4
Aksjeselskap	5
Stiftelse	6
Andre organiseringsformer	7

Ulike selskaps- og samarbeidsformer

Kommunalt foretak

Kommunalt foretak er hjemlet i Kommunelovens kapittel 9. Modellen er egnet til å skape en noe større grad av selvstendighet for virksomhet(er) i en kommune, men kan ikke benyttes til interkommunalt samarbeid.

Et kommunalt foretak er en del av kommunen og er ikke et eget rettssubjekt. Kommunen hefter fullt ut for foretakets forpliktelser.

Kommunestyret fastsetter foretakets vedtekter og velger styre. Styrets fullmakter kan begrenses gjennom vedtektene. Foretaket skal ha en daglig leder som rapporterer til styret. Eventuelle ansatte er formelt sett ansatt i kommunen.

Styret vedtar et eget årsbudsjett innenfor de rammene som kommunestyret har vedtatt for foretaket, og avlegger årsregnskap og årsberetning. Regnskapet inngår som en del av kommunens regnskap.

Kommunedirektøren har ikke instruksjons- eller omgjøringsmyndighet overfor styret eller daglig leder, men kan kreve at iverksettelsen av et vedtak i foretaket blir utsatt inntil kommunestyret har behandlet saken.

Vertskommunesamarbeid

Kommunelovens kapittel 20 gir bestemmelser om vertskommunesamarbeid: «*En kommune kan overlate utførelsen av lovpålagte oppgaver og delegerer myndighet til å treffe enkeltvedtak eller vedta forskrift til en vertskommune etter reglene i dette kapitlet, så langt annen lovgivning ikke er til hinder for det.*»¹

Loven gir rammer for to typer vertskommunesamarbeid: Administrativt vertskommunesamarbeid (§ 20-2) og vertskommunesamarbeid med felles folkevalgt nemd (§20-3).

- Ved delegasjon av kompetanse som kommunestyret anser å være av ikke-prinsipiell karakter, opprettes et administrativt vertskommunesamarbeid. Hver av de samarbeidene kommunene delegerer likelydende kompetanse fra eget kommunestyre til egen kommunedirektør som igjen delegerer til kommunedirektøren i vertskommunen.
- På områder der kommunestyret anser tjenesten å være av prinsipiell betydning, kan det delegeres likelydende kompetanse til felles folkevalgt nemnd med minst 2 deltakere fra hver kommune. Nemnda kan delegerer til vertskommunens administrasjon myndighet til å treffe vedtak i enkeltsaker eller typer av saker som ikke er av prinsipiell betydning².

Folkevalgte organer i vertskommunen har ikke instruksjons- eller omgjøringsmyndighet på områder som er underlagt delegert myndighet fra samarbeidskommunen. En samarbeidskommune kan gi vertskommunen instruks om utøvelsen av den delegerte myndighet i saker som alene gjelder samarbeidskommunen eller dennes innbyggere.

---

¹ Kommuneloven § 20-1. Vertskommunesamarbeid. 1. ledd.

² Vurdering av hvorvidt tjenesten er av prinsipiell eller ikke prinsipiell betydning, avgjøres av hvert enkelt kommunestyre. Prinsipiell betydning kan forstås som oppgaver kommunestyrene delegerer til egen administrasjon i delegasjonsreglementet

For et vertskommunesamarbeid skal det opprettes en samarbeidsavtale som vedtas av kommunestyret. Avtalen skal blant annet si noe om hvilke oppgaver og hvilken myndighet som skal legges til vertskommunen, og hvordan det økonomiske oppgjøret skal foregå.

Vertskommunen avgjør hvordan den delegerte tjenesten organiseres. Det kan opprettes øvrige organer i et slikt samarbeid, men disse vil ha funksjon som arbeidsutvalg og kan ikke rokke ved den delegasjonslinjen som ligger i kommuneloven.

Vertskommunen skal orientere Statsforvalteren³ om etableringen av samarbeidet. Vertskommunesamarbeid kan oppløses med øyeblikkelig virkning dersom alle deltakerne er enige om dette, ellers er oppsigelsestiden ett år.

Interkommunalt politisk råd

Etter den nye kommunelovens kapitel 18 kan to eller flere kommuner eller fylkeskommuner opprette et interkommunalt politisk råd. Rådet kan behandle saker som går på tvers av kommune- eller fylkesgrensene.

Et interkommunalt politisk råd kan ikke gis myndighet til å treffe enkeltvedtak. Rådet kan likevel gis myndighet til å treffe slike vedtak om interne forhold i samarbeidet og til å forvalte tilskuddsordninger.

Det skal inngås en skriftlig avtale mellom partene som sammen danner rådet, og denne skal vedtas av alle kommunestyre/fylkesting som deltar i samarbeidet. Avtalen skal blant annet fastsette om rådet er et eget rettssubjekt, hvilke saker rådet skal kunne behandle og hvilken myndighet som er lagt til rådet. Den enkelte deltaker har ubegrenset økonomisk ansvar for sin andel av rådets forpliktelser.

Representantskapet er det øverste organet i et interkommunalt politisk råd. Samtlige deltakere i rådet skal være representert med minst ett medlem i representantskapet, der medlemmene er valgt av respektive kommunestyre.

Representantskapet kan selv opprette andre organer til styring av rådet. Representantskapet velger selv en leder, en nestleder og øvrige medlemmer og varamedlemmer til slike organer. Et underordnet styringsorgan for et interkommunalt politisk råd er etter loven et folkevalgt organ.⁴

Rådets navn skal inneholde ordene interkommunalt politisk råd.

Kommunalt oppgavefellesskap

Kommunelovens kapitel 19 omhandler kommunalt oppgavefellesskap, som to eller flere kommuner eller fylkeskommuner kan opprette for å løse felles oppgaver.

Oppgavefellesskapet har samme struktur og kan gis samme myndighet som interkommunalt politisk råd. Avtalen skal i tillegg ta for seg hvilke oppgaver som er lagt til oppgavefellesskapet, samt deltakernes innskuddsplikt og plikt til å yte andre bidrag til oppgavefellesskapet.

Et underordnet styringsorgan for kommunalt oppgavefellesskap regnes ikke som et folkevalgt organ.

---

³ Fylkesmannen

⁴ Administrativt ledernivå i kommunen kan ikke sitte i dette organet jf. koml. §§ 5-1 og 7-3

Oppgavefelleskapets navn skal inneholde ordene kommunalt oppgavefelleskap.

Interkommunalt selskap

Interkommunale selskap (IKS) er hjemlet i Lov om interkommunale selskaper, som trådte i kraft i 1999. Det er bare kommuner, fylkeskommuner og andre IKS som kan være medeiere.

IKS-formen er tilrettelagt for interkommunal virksomhet som ikke er kommunens kjernevirksomhet, og hvor det eksisterer et marked.

IKS er et selvstendig rettssubjekt. Eierne, som betegnes som deltakere, hefter ubegrenset for selskapets forpliktelser. Siden eierne etter loven ikke kan gå konkurs, er det ikke krav om egenkapital i IKS⁵.

For interkommunalt selskap skal det opprettes en skriftlig selskapsavtale, som vedtas av kommunestyret. Loven angir et minstekrav til innhold i selskapsavtalen, og endringer i avtalen som omfatter disse punktene må vedtas av kommunestyret.

Deltakernes myndighet i selskapet utøves i eierorganet, som er representantskapet. Der skal hver deltaker ha minst et medlem, som velges av kommunestyret⁶. Kommunestyret har instruksjonsrett overfor sine representantskapsmedlemmer, men kan ikke utøve direkte innflytelse overfor verken styre eller daglig leder.

Representantskapet velger styre⁷ og revisor for selskapet, og skal behandle selskapets regnskap og årsberetning, samt budsjett og økonomiplan. Vesentlige budsjettavvik, betalingsvansker og saker som gjelder salg av fast eiendom eller betydelige investeringer, skal legges frem for representantskapet. Selskapsavtalen kan sette ytterligere krav til hvilke saker som må godkjennes av representantskapet. Innenfor sitt myndighetsområde kan representantskapet instruere styret og omgjøre beslutninger⁸.

Styret har ansvaret for forvaltningen av selskapet og skal sørge for en tilfredsstillende organisering av selskapets virksomhet. Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, selskapets årsbudsjett og andre vedtak og retningslinjer fastsatt av representantskapet. Styret skal sørge for at bokføringen og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll, og føre tilsyn med daglig leders ledelse av virksomheten.

Ved utskilling av kommunal virksomhet til et IKS, trer arbeidsmiljølovens regler om virksomhetsoverdragelse i kraft. De ansatte har selskapet som arbeidsgiver, og daglig leder som øverste administrative leder. Ansvaret for arbeidsgiverpolitikken for selskapet ligger vanligvis til styret.

---

⁵ I den grad virksomheten konkurrerer ned private, kan den offentlige garantien som ligger i modellen gi et konkurransefortrinn. ESA (EFTAs overvåkningsorgan) har påpekt at ordningen kan være problematisk i forhold til EØS-avtalens bestemmelser om offentlig støtte til næringsvirksomhet, og dette kan føre til at det i framtiden vil bli stilt formelle krav til egenkapitalgraden i IKS.

⁶ Når et IKS er deltaker i et IKS, velges representantskapsmedlemmet av representantskapet i deltakerselskapet.

⁷ Ansattes representasjon i styret er regulert i loven.

⁸ Overfor tredjepart kan denne muligheten begrenses av at et utvidet myndighetsområde for representantskapet ikke er allment kjent.

IKS fører regnskap etter regnskapsloven hvis det ikke er bestemt i selskapsavtalen at man skal følge prinsippene for kommunal regnskapsføring. Hvis regnskapet føres etter regnskapsloven gjelder de samme bestemmelsene for årsberetning som for et aksjeselskap.

Den enkelte deltaker kan med ett års skriftlig varsel si opp sitt deltakerforhold. I selskapsavtalen kan det fastsettes en annen oppsigelsestid. Selskapet kan oppløses dersom deltakerne er enige om det. Oppløsning må godkjennes av departementet.

Aksjeselskap

Aksjeselskap (AS) reguleres av Lov om aksjeselskaper (aksjeloven). Aksjeselskap er en av få organisasjonsmodeller der både private og offentlige kan delta.

Et AS er et selvstendig rettssubjekt. Ved stiftelse av et AS, skal de som skal tegne aksjer i selskapet opprette et stiftelsesdokument som blant annet inneholder selskapets vedtekter.

AS er spesielt egnet for virksomheter med et økonomisk formål. Dersom selskapet ved sin virksomhet ikke skal ha til formål å skaffe aksjeeierne økonomisk utbytte, skal vedtektene inneholde bestemmelser om anvendelse av overskudd og av formuen ved oppløsning av selskapet.

I et aksjeselskap er eiernes økonomiske ansvar begrenset til den innskutte aksjekapitalen. Det lovregulerte minimumskravet til aksjekapital er beskjedent (NOK 30.000), men i praksis må aksjeselskap ha en egenkapitalgrad⁹ tilpasset selskapets virksomhet og risiko.

Alle aksjer gir lik rett i selskapet¹⁰. Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i selskapet. Aksjeeierne har rett til å møte i generalforsamlingen, enten selv eller ved fullmektig. Aksjeeiere har rett til å ta med rådgiver, og kan gi talerett til én rådgiver.

Ordføreren møter i generalforsamling som representant for kommunen, hvis ikke myndigheten er tildelt andre. Kommunestyret har instruksjonsrett overfor møtende representant.

Generalforsamlingens lovbestemte oppgaver er å vedta selskapets årsregnskap og styrets årsberetning, fastsette utbytte¹¹, samt velge styre¹² og revisor for virksomheten. Vedtektene kan også legge andre oppgaver til generalforsamlingen, så lenge ikke loven er til hinder for dette.

Styret har ansvaret for forvaltningen av selskapet og skal sørge for en tilfredsstillende organisering av selskapets virksomhet, slik at selskapet drives i samsvar med eiernes formål og innenfor rammen av lovverket. Styret skal i nødvendig utstrekning fastsette planer og budsjetter for selskapets virksomhet, og har en viktig funksjon for å sikre strategisk planlegging for selskapet. Styret skal holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og plikter å påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styret skal også føre tilsyn med daglig leders ledelse av virksomheten.

De ansatte har selskapet som arbeidsgiver og daglig leder som øverste administrative leder. Ansvaret for arbeidsgiverpolitikken for selskapet ligger til styret.

---

⁹ Andelen av totalkapitalen som er egenkapital

¹⁰ Likhetsgrunnsetningen. Aksjeloven § 4.1

¹¹ Beslutning om utdeling av utbytte treffes av generalforsamlingen etter at styret har lagt frem forslag om utdeling eller annen anvendelse av overskudd. Det kan ikke besluttes utdelt høyere utbytte enn styret har foreslått eller godtar. Aksjeloven § 8-2

¹² Aksjeloven regulerer ansattes representasjon i styret.

AS fører regnskap etter regnskapsloven, og utarbeider årsmelding og årsberetning i henhold til bestemmelsene i denne.

Dersom alle aksjene i et AS har offentlige eiere, gir kommuneloven § 80 kommunens kontrollutvalg og revisor rett til å kreve de opplysninger som er nødvendig for deres kontroll, så vel fra selskapets daglige leder som fra styret og selskapets valgte revisor. I den utstrekning det finnes nødvendig, kan kontrollutvalget og kommunens revisor selv foreta undersøkelser i selskapet.

Aksjeloven inneholder regler for uttreden og oppløsning av AS.

Stiftelse

En stiftelse er ikke et subjekt der kommunen utøver eierskap og dermed kunne denne formen vært utelatt fra Eiermeldingen. Den er likevel tatt med da kommunen har interesser knyttet til flere stiftelser og oppnevner styrer til flere.

En stiftelse er en formuesverdi som blir stilt selvstendig til rådighet for et bestemt formål. Formålet til en stiftelse kan være av ideell, humanitær, kulturell, sosial, utdanningsmessig, økonomisk eller annen art. Det vil være stiftelsens vedtektsfestede formål som vil være førende for stiftelsen. Det vil derfor ikke være mulig å utøve eierstyring ovenfor en stiftelse slik man kan gjøre med andre eierformer.

En stiftelse kan være en alminnelig stiftelse eller en næringsdrivende stiftelse.

Stiftelsen er et eget rettssubjekt. En stiftelse skal ha vedtekter og registreres i Stiftelsesregisteret. Lov om stiftelser gjelder for stiftelsen, uavhengig om den betegnes som stiftelse, legat eller fond.

Kommuner kan alene eller sammen med andre offentlige og/eller private virksomheter opprette en stiftelse. Stiftelser skal ved opprettelsen ha en grunnkapital på minst 100.000 kroner¹³. En stiftelse er selveiende i den betydning at stifter verken kan utøve styring over stiftelsens virksomhet eller gjøre krav på en andel av stiftelsens overskudd (ta utbytte).

Styret er stiftelsens øverste organ. Forvaltningen av stiftelsen hører under styret. Styret skal sørge for at stiftelsens formål ivaretas, og at utdelinger foretas i samsvar med vedtektene. Styret skal påse at regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.

Eventuelle ansatte har stiftelsen som arbeidsgiver og daglig leder som øverste administrative leder. Ansvar for arbeidsgiverpolitikken for stiftelser ligger til styret. I næringsdrivende stiftelser har ansatte rett til styrerepresentasjon på samme måte som i aksjeselskap.

Stiftelser er bare en hensiktsmessig organisasjonsform når det er et ønske om å gjøre virksomheten helt uavhengig av kommunen. Et eget tilsyn (Stiftelsestilsynet) fører tilsyn med stiftelser og påser blant annet at utdelinger er i tråd med formålet og ikke skjer til stifterne.

Stiftelser kan ikke omdannes eller oppløses uten godkjenning fra Stiftelsestilsynet.

---

¹³ Stiftelsestilsynet kan gjøre unntak.

Andre organiseringsformer

Samvirkeforetak

Kommuner kan også delta i samvirkeforetak (SA). SA er regulert av Lov om samvirkeforetak.

Et samvirkeforetak er en sammenslutning som har til hovedmål å fremme medlemmenes økonomiske interesser enten som kjøpere eller som leverandører.

Avkastningen i et samvirkeforetak blir værende i virksomheten, eller fordelt mellom medlemmene på bakgrunn av deres omsetning med foretaket. Ingen av medlemmene har personlig ansvar for foretakets forpliktelser.

Et samvirkeforetak må ha minst to medlemmer. De som kan få sine interesser ivaretatt av et samvirkeforetak, har rett til å bli medlem og alle medlemmer skal behandles likt.

Årsmøtet er øverste myndighet i foretaket. Samvirkeforetaket skal ha et styre.

Ansvarlig selskap

Ansvarlige selskap (ANS) og selskap med delt ansvar (DA) er regulert i selskapsloven. Kommuner har i henhold til selskapsloven ikke anledning til å være deltaker i ANS eller DA.